

MODERN JAPONCADA GEÇİŞLİLİK VE ÇATI KAVRAMINA GİRİŞ

Aydın Özbek (2016), *Modern Japoncada Geçişlilik ve Çatı Kavramına Giriş*, Nobel Bilimsel Eserler, İstanbul, 119 s. ISBN 978-605-9663-16-8

Zeynep GENÇER*

Dil Araştırmaları, Güz 2017/21: 261-263

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünya sahnesinde önemli araştırmalara imza atan Japonya, gerek dili gerek ekonomisi ve kültürüyle birçok ülkenin üzerinde çalışmalar yaptığı bir ülke haline gelmiştir. Türkiye’deki Japonca çalışmalarının tarihi fazla eskiye dayanmamakla birlikte, akademik anlamda Japon Dili araştırmalarının Ankara (1986), Çanakkale Onsekiz Mart (1993) ve Erciyes (1994) Üniversiteleri’nde ilgili anabilim dallarının açılmasıyla bir ivme kazandığı görülmektedir. Bu bölümlerden mezun olan akademisyenlerin, çoğunluğu Japonca olan çalışmalarının sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bu yazımızda, Türkçe olarak kaleme alınmış olan *Modern Japoncada Geçişlilik ve Çatı Kavramına Giriş* adlı eser tanıtılacaktır.

Dr. Aydın Özbek, 2005’te Japonya’nın Okayama Üniversitesi’nden “*Türkçe ve Japoncada Ettirgen-Edilgen Birleşik Çatı Yapıları ve Ettirgen Çatı Ekinin Rolü*” adlı teziyle yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2008 yılında yine aynı üniversitede “*Türkçe Katkısız Eylemler ve Özellikleri*” adlı çalışmasıyla dilbilim doktoru unvanını almaya hak kazanmıştır. Yazarın çalışmaları genellikle Japonca ve İngilizce olarak kaleme alınmıştır. Yabancı dildeki yayınları dışında, Türkçe olarak kaleme aldığı yayınlar arasında “*Karşılaştırmalı Dilbilim Açısından Türkçe ve Japoncada Edilgenlik Buyurmayan Edilgen Yapılar*” (2015), “*Japonca İsim+Eylem Deyimlerinin Sözdizimsel ve Anlambilimsel Özellikleri -Türkiye Türkçesi ile Karşılaştırmalı İncelenmesi*” (2015) adlı iki makalesi ve bu yazının konusunu oluşturan bir kitabı bulunmaktadır.

Modern Japoncada Geçişlilik ve Çatı Kavramına Giriş adlı bu eserde, Japonca geçişlilik-geçişsizlik kavramı ile edilgen - ettirgen çatılar incelenmiştir. Eserde karşılaştırmalı dilbilim metodolojisiyle Japonca ve Türkçe karşılaştırılarak her iki dilde bulunan ancak yapısal bakımdan benzerlik gösterse de birçok durumda farklılık gösteren Japonca çatı kavramı ele alınmıştır. Japonca çatı kavramı ve eylemlerin geçişliliği konusuna giriş seviyesinde değinen eserde, tüm çatı kavramları tek tek ele alınmamış, her iki dilde de terminolojik olarak aynı isim altında incelenen ancak farklı yapısal ve anlamsal boyutları olan edilgen ve ettirgen çatılara odaklanılmıştır. Yazarın ifadesiyle, Japonca dil bilgisi incelemeleri açısından ilk önce belirli çatıların ele alındığı bu çalışma; bundan sonra yapılacak olan Japoncada zaman kavramı, kipler vb. diğer kavramların üzerinde duran bir seriye giriş niteliğinde yazılmıştır.

Asıl incelemenin dördüncü bölüm itibarıyla başladığı eserin birinci bölümünde, *Giriş* başlığı altında eserin içeriği ve metodolojisi hakkında bilgi verilmiştir (s.1-

* Okt. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Denizli/TÜRKİYE. genczeynep@gmail.com

7). İkinci bölümde, 1947 yılında Shinkichi Hashimoto'nun kaleme aldığı ve Japon Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın Japonya orta öğretim kurumlarındaki Japonca eğitimi müfredatının üzerine temellendirilen Japonca Okul Grameri adlı eser hakkında genel bilgi verilmiş ve bu eserde eylemlerin nasıl gruplandırıldığı, çekimlerinin nasıl olduğu tanıtılmıştır. Japonca Okul Grameri gerek Japonya'daki gerekse Japonya dışındaki Japonca eğitimini temelden etkileyen bir kitaptır ve inceleme kısmındaki fiil çekimlerinin anlaşılması açısından araştırmacılara büyük kolaylık sağlamaktadır (s.9-11). Üçüncü bölümde Japoncada çatı kategorisi ile ilgili genel bir bilgi verilmiş, bölüm sonunda biçimbirimsel ve sözdizimsel özelliklerine göre çatılar Türkçe, İngilizce ve Japonca karşılıklarıyla bir tablo halinde özetlenmiştir (s.13-17).

Kitabın dördüncü bölümünde, *Japonca Etken Çatı ve Nesne Alma Durumlarına Göre Geçişli ve Geçişsiz Eylemler* başlığı ile Türkçe karşılıklarının da verildiği Japoncadaki etken cümleler ve bu cümlelerde yer alan geçişli ve geçişsiz eylemler incelenmiştir. Japon araştırmacıların Japoncada nesne algısı üzerine görüşleri açıklanmıştır (s.19-32). Japoncada Türkçeden farklı olarak belirtili nesne-belirtisiz nesne ayırımının hâl eki olan wo eki ile işaretlenmediğinin, tüm nesnelere bazı özel durumlar haricinde wo eki almak zorunda olduğunun altını çizen yazar, Türkçe örneklerle iki dil arasında karşılaştırmalar yapmış böylece iki dilin dış dünyaya nasıl baktığıyla ilgili incelemelerde bulunmuştur. Dördüncü bölümün bir alt başlığı olan *Eşli Geçişli-Geçişsiz Eylemler* kısmında, Japoncada eşli geçişli-geçişsiz eylemlerin tanımı ve yapıları verilmiş, Türkçede bu eylemlerin çoğu zaman edilgen ya da ettirgen çatı ekleriyle oluşturulduğu örnekleriyle karşılaştırmalı olarak anlatılmıştır. Bu tür eylemlerin uyması gereken 3 şart (anlambilimsel, biçimbirimsel ve sözdizimsel) da yine örneklerle açıklanmıştır.

Edilgen çatıların ele alındığı beşinci bölümde, etken çatı yapıları üzerinden türetilen edilgen çatı yapıları ile görünüşte biçimbirimsel olarak edilgen çatı olarak kabul edile gelen ancak hem söz dizimi hem de anlam bilimi açısından farklılık gösteren yapıları değerlendirilmiştir. Bu yapılar *Gerçek Edilgen Çatı* olarak adlandırılmış, alt başlıklarda eylem türlerine göre edilgen çekimlenmeler anlatılmıştır (s. 33-46).

Altıncı bölümde ise *Gerçek Edilgen Cümle Yapıları Haricindeki Biçimbirimsel Edilgen Yapılar, Geçişli Eylem Cümlelerinden Türeyen Aitlik Bildiren Dolaylı Edilgen Yapılar, Geçişsiz Eylem Cümlelerinden Türeyen Aitlik Bildiren Dolaylı Edilgen Yapılar* olmak üzere üç alt başlıkla Dolaylı Edilgen Yapılar tanıtılmış, her biri Türkçe karşılıkları ile kıyaslanarak anlatılmıştır (s. 47-64).

Geçişsiz Eylem Cümlelerinden Türeyen Yapılar şeklinde adlandırılan yedinci bölümde yazar, Japoncada en çok tartışıla gelen konulardan biri olan geçişsiz eylemlerin edilgen yapı oluşturup oluşturamayacağı üzerinde durmuştur (s. 65-81). Bu bölümde Japoncada da tartışılmalı olan konuyla ilgili, anadili Türkçe olan okuyucuya örnekler Türkçe ile karşılaştırılarak anlatılmıştır.

Japonca Ettirgen Çatılar'a yer ayırdığı sekizinci bölümde yazar, bu kategoriyi *Geçişli Eylemlerden Türeyen Ettirgen Yapılar ve Geçişsiz Eylemlerden Türeyen Ettirgen Yapılar* olmak üzere ikiye ayırarak yine Türkçe ile karşılaştırmalı bir biçimde incelemiştir (s. 83-95). Geçişsiz eylemlerle oluşturulan yapılar kısmında okuyucu "özneli geçişsiz eylemler" ve "öznesiz geçişsiz eylemler" kavramlarıyla karşılaşmakta bunu da yazarın sunduğu anlaşılır örneklerle çözümleyebilmektedir.

Dokuzuncu bölümde bilinen ettirgenlik kavramından daha farklı bir yapıya sahip olan *kılıcsız ettirgenlik* kavramı üzerinde durulmuş ve yazarın *Gizli Kılıcılı Etken Yapılar* olarak adlandırdığı cümleler incelenmiştir (s. 97-104). Yazar, bu türdeki cümlelerin birtakım sözdizimsel hareketlere izin vermemesi (edilgen yapıya dönüştürülebilmesi), ne etken ne de ettirgen olarak nitelenebilmesi gibi yönlerine dikkat çektiği bu bölümde, gizli kılıcılı etken yapıların oluşabilmesi için gerekli şartları da detaylarıyla vermiştir.

Onuncu ve son bölümde ise *Ettirgen-Edilgen Birleşik Çatı Yapıları* hem yapısal hem de anlamsal açıdan ele alınmıştır. Yazar, eyleme sırasıyla ettirgen ve edilgen çatı eklerinin getirilmesi ile kurulan bu çatının, yapısal olarak Türkçe ile benzerlik gösterse de anlamsal açıdan farklılıklara sahip olduğunu karşılaştırmalı olarak vermiştir (s. 105-112).

Japonca, günümüzde özellikle Türkçe ile yapılan karşılaştırmalı çalışmalarla birlikte, sözdizimsel açıdan benzerlikleri ve sondan eklemeli oluşlarıyla birçok dilbilimci tarafından aynı dil ailesinden (Altay) kabul edilmeye başlanmış ve Altayistik çalışmalarının vazgeçilmez dillerinden biri haline gelmiştir. Eski Japoncadan, Modern Japoncaya Batı'da Japonya'nın dili, edebiyatı, tarihi, ekonomisi vb. üzerine yapılan çalışmalar geçmişten bugüne detaylı bir şekilde incelenip yayınlar ortaya çıkarılırken, Türkiye'de yapılan çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Bu yönüyle eserin, alandaki boşlukların doldurulması ve karşılaştırmalı çalışmalar yapabilmesini sağlaması açısından büyük öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Japoncadaki dönüşlülük ve işteşlik dışındaki diğer çatılar üzerine araştırma yapacak Türk dilcilerinin sorularına cevap veren bu eseri bilim dünyasına kazandıran yazara teşekkür eder, başarılı çalışmalarının devamını dileriz.